Είμαστε έτοιμες για τα ματωμένα πορτοκάλια του Γιάφφα και τα βερίκοκα της Κάρολ;

Ξεκινώ αυτή την παρουσίαση* με ένα ερώτημα που θα μπορούσε να είναι και ο τίτλος στη σημερινή μου σύντομη παρουσίαση•*είμαστε έτοιμες για τα ματωμένα πορτοκάλια του Γιάφφα και τα βερίκοκα της Κάρολ;*

Τις προάλλες διάβασα το φλεγόμενο κείμενο του ανθρωπολόγου Νικόλα Κοσματόπουλου που αυτή τη στιγμή βρίσκεται στην Βηρυτό. Το άρθρο που μας έστειλε από μια κοντινή μας εμπόλεμη ζώνη, έχει τίτλο: *«Δεν είστε ασφαλείς, δεν είστε αθώοι, δεν είστε έτοιμοι».* Ο Κοσματόπουλος λέει κάτι σκληρό που επείγει να ακούσουμε. Λέει μεταξύ άλλων ότι κρατάμε μια απόσταση ασφαλείας από τον πόλεμο, νομίζοντας ότι αυτός ο πόλεμος είναι μακριά και πως κυρίως αφορά τους άλλους, τους μελαμψούς και τους μουσουλμάνους. Αυτή η απόσταση ασφαλείας είναι «η πεμπτουσία του δολοφονικού ρατσισμού», σημειώνει. Λέει κι άλλα. Διαβάστε το.

Ετοιμάζοντας αυτές τις σημειώσεις σκεφτόμουν συνεχώς αυτό το «δεν είστε έτοιμοι», να ταξιδεύει ως ένα προειδοποιητικό μήνυμα από την Βηρυτό στην Αθήνα σε ένα μπουκάλι. Και το σκεφτόμουν σαν δώρο. Σαν πρόκληση. Και για αυτό το φέρνω απόψε εδώ.

Ναι μάλλον δεν είναι όλοι έτοιμοι να συζητήσουμε τις ευθύνες της χώρας που κατοικούμε, τη συμμετοχή της Ελλάδας δηλαδή στην γενοκτονία του παλαιστινιακού λαού και μάλλον δεν είμαστε έτοιμες να δώσουμε τα μικρόφωνα σε παλαιστίνιες για να μιλήσουν αραβικά με εμάς να καθόμαστε δίπλα τους σιωπηλά χωρίς να πούμε λέξη.

Μάλλον δεν είμαστε έτοιμες για τις θυμωμένες Παλαιστίνιες που αμφισβητούν την εγγραφή του καλλιτεχνικού τους έργου σε μια αποστειρωμένη εκδοχή δυτικής φεμινιστικής γραφής που συμμαχεί με τη δύση ενάντια στο πατριαρχικό τέρας από όπου και αν προέρχεται.

Μπορεί και να μην είμαστε έτοιμες να καταλάβουμε πως το παλαιστίνιο κουήρι, ο τρανς ποιητής που ζει στη διασπορά και που ως φόρεμα φορά το παραδοσιακό γυναικείο παλαιστινιακό ένδυμα, είναι επίσης μουσουλμάνος και προσεύχεται πέντε φορές την ημέρα. Αναφέρομαι στον ποιητή Γιάφφα Ας.

Μπορεί και να μην είμαστε έτοιμες για ένα φεστιβάλ ποίησης, σίγουρα όμως δεν είμαστε έτοιμες, όσο και αν μιλούμε για το συλλογικό και ατομικό κουηρ τραύμα, να μιλήσουμε για το τραύμα του πολέμου. Ίσως δεν είναι άξιο ποίησης αυτό το τραύμα. Που να μπλέκουμε με μεγάλες λεωφόρους. Αποικιοκρατία, καπιταλισμός, ιμπεριαλισμός, πατριαρχία. Και στη μέση τα ευάλωτα μη λευκά

σώματα. Φάγαμε εξάλλου τον μισό 20ο αιώνα να μιλάμε για το Βιετνάμ και για τις ναζιστικές θηριωδίες. Κούραση. Πάλι πόλεμος; Θα μιλήσουμε για αυτόν στο μέλλον.

Λοιπόν; Με τι προσδοκίες συναντιόμαστε όσες σήμερα βρισκόμαστε εδώ για να συζητήσουμε για την φεμινιστική και κουήρ παλαιστινιακή γραφή; Πρέπει ντε και καλά να πούμε «κάτι» για την φεμινιστική και κουήρ λογοτεχνία; Να πούμε κάτι, οτιδήποτε για την Παλαιστίνη γιατί δε θα μπορούσε να υπάρξει φεμινιστικό ή κουήρ φεστιβάλ σε εποχή γενοκτονίας χωρίς «κάτι» για την Παλαιστίνη;

Και όμως υπάρχουν, δεκάδες, εκατοντάδες events στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο χωρίς «κάτι» για την Παλαιστίνη. Για την ακρίβεια αυτός είναι ο κανόνας. Παλαιστίνιες συγγραφείς αποκλείονται από βραβεύσεις και πάνελ. Η φωνή τους αποσιωπάται από τα επίσημα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Όχι δεν υπάρχουν πολλά φεστιβάλ για την Παλαιστίνη. Και ναι οπωσδήποτε πρέπει να πούμε «κάτι» για την Παλαιστίνη. Και για τη λογοτεχνία της. Ακόμα και αν δεν είχαμε τίποτε να πούμε, θα έπρεπε να ψάξουμε να πούμε «κάτι» για την Παλαιστίνη. Να το σημειώσουμε στο πρόγραμμα και ας μην είμαστε έτοιμες. Γιατί η ποίηση δεν είναι πολυτέλεια όπως μας υπενθυμίζει η Οντρ Λορντ. Έχεις δεν έχεις χώρα.

Υπάρχει μια φωτογραφία που τραβήχτηκε τον Νοέμβρη του 2023. Δύο νεαροί Παλαιστίνιοι μετά από μια ισραηλινή τρομοκρατική επίθεση με βόμβες μαζεύουν βιβλία, όσα χωρά η αγκαλιά τους μέσα στα χαλάσματα, έξω από ένα πολιτιστικό κέντρο. Η φωτογραφία είναι του Μοχάμεντ Άμπεντ. Μαζεύουν οι «τρομοκράτες» βιβλία γιατί η ποίηση δεν είναι πολυτέλεια. Η ανάγνωση και η γραφή δεν είναι πολυτέλεια. Αυτή τη στιγμή όλες οι βιβλιοθήκες της Γάζας και όχι μόνο έχουν καταστραφεί. Εκατοντάδες αρχεία, πολύτιμα αρχεία, σπάνια βιβλία έχουν καταστραφεί.

Εν μέσω γενοκτονίας δυο άνθρωποι μαζεύουν βιβλία. Και πριν από λίγες μέρες και πάλι εν μέσω χαλασμάτων άνοιξαν τα σχολεία.

Αν λοιπόν αυτές και αυτοί μαζεύουν βιβλία σε καιρό πολέμου, τότε εμείς οφείλουμε, το ελάχιστο, σε καιρό πολέμου να τα προσέξουμε, να τα εκδώσουμε, να τα μεταφράσουμε, να τα διαβάσουμε, να τα φυλάξουμε. Να μιλήσουμε τελοσπάντων για αυτά σε ένα φεμινιστικό φεστιβάλ.

Μην περιμένετε σήμερα μια ιστορική περιοδολόγηση της φεμινιστικής παλαιστινιακής λογοτεχνίας. Σημείωσα κάποιες σκόρπιες ατελείς φράσεις αλλά δεν τις συνέχισα. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για:

τα λογοτεχνικά μοτίβα της νοσταλγίας, τα σημεία συνάντησης εθνικισμού και φεμινισμού, την αναπαράσταση της μητρότητας, την επιθυμία των παλαιστίνιων να γράφουν για τη γη, για την επιμονή τους να γράφουν για μια χώρα που δεν υπάρχει και όχι για το θάνατο. Η γυναίκα παλαιστίνια ως έθνος, ο άνδρας παλαιστίνιος ως κράτος. Το δικό της δωμάτιο είναι μια χώρα που δεν υπάρχει. Οι γυναίκες εκεί δεν αναζητούν μόνο τη διαφορά, αλλά μέσα από την αντιαποικιοκρατική αντίσταση

παλεύουν ενάντια στους πατριαρχικούς ιδιωματισμούς την ίδια στιγμή, ταυτόχρονα. Διαλύουν τις δευτερεύουσες αντιθέσεις με διαθεματικά όπλα. Εκεί το ζήτημα της μητρότητας τίθεται διαφορετικά. Μη δυτικά. Στόχος του Ισραήλ είναι η εξάλειψη του Παλαιστινιακού λαού. Οι έγκυες δεν προλαβαίνουν να γεννήσουν, τα παιδιά τους γεννιούνται νεκρά ή πεθαίνουν νωρίς.

Υπάρχει μεγάλη βιβλιογραφία για την φεμινιστική παλαιστινιακή λογοτεχνία και για τον παλαιστινιακό, αραβικό φεμινισμό. Πραγματικά σπουδαίες δουλειές. Δεν είμαι έτοιμη να μιλήσω για αυτό. Δεν έχω χρόνο και η απάντηση για αυτό βρίσκεται στο αμέσως προηγούμενο πάνελ και στη συζήτηση για τις «Θηλυκότητες και φεμινιστ@ στην έρευνα και την ακαδημία», και όσα είπε η Ειρήνη Συνοδινού. Δεν ξέρω πως να μιλήσω για το χρέος των 27,000 στο ΙΚΥ. Γιατί δεν είμαι έτοιμη, γιατί δεν είστε έτοιμοι, γιατί δεν είμαστε έτοιμες να αναλύσουμε τι στα αλήθεια σημαίνει «διαλύεται η δημόσια εκπαίδευση» και τι στα αλήθεια σημαίνει χρέος. Για πόσα πράγματα «δεν είμαστε έτοιμες;»

Αυτό που απόψε φέρνω σε αυτή τη συζήτηση είναι λίγα φρούτα και δύο ονόματα παλαιστίνιων ποιητριών.

Διαβάζοντας παλαιστινιακή λογοτεχνία και παρακολουθώντας παλαιστινιακό κινηματογράφο είναι πιθανόν να παρατηρήσετε τη συχνή αναφορά σε πορτοκάλια, λεμόνια, ελιές και άλλα φρούτα. Διαβάζουμε επίσης στις ειδήσεις ότι τα παιδιά και οι ενήλικες στην Παλαιστίνη για να μην πεθάνουν από ασιτία τρώνε λεμόνια και αλάτι.

Σε έναν μικρό κύκλο γυναικών που διατηρούμε με παλαιστίνιες γυναίκες η κουβέντα μας πήγε στα λεμόνια της Γάζας και στα πορτοκάλια της Γιάφφα. Έλεγα σε μια συνάντηση μας, ότι τα λεμόνια και τα πορτοκάλια της Κύπρου μου φαίνονται πιο όξινα και πιο νόστιμα και πως κάποτε σε μια δύσκολη περίοδο της ζωής μου, μια χάρτινη σακούλα σκίστηκε και τα λεμόνια μου άρχισαν να κυλούν στην Φωκίωνος. Συμφώνησαν. Τα λεμόνια και τα πορτοκάλια της Μέσης Ανατολής είναι διαφορετικά. Βρήκαμε ένα κοινό σημείο. Το λεμόνι, στρογγυλό σαν τη γη. Και έτσι αρχίσαμε να αναζητούμε πορτοκάλια και λεμόνια στην λογοτεχνία.

Αυτή η αναζήτηση οδήγησε σε μια, νομίζω, σπουδαία ανακάλυψη την οποία ήθελα σήμερα να μοιραστώ μαζί σας: Τον τρανς ποιητή παλαιστινιακής καταγωγής Yaffa As. Η τελευταία του ποιητική συλλογή εκδόθηκε λίγο μετά την έναρξη της τελευταίας πράξης γενοκτονίας, τον Νοέμβριο του 2023. Τιτλοφορείται αίμα πορτοκάλι, αιμάτινο πορτοκάλι ή ματωμένο πορτοκαλί. Επίτηδες ο Γιάφα μας μπερδεύει στον τίτλο έτσι που να μην είμαστε σίγουρες αν μιλά για το χρώμα ή το φρούτο.

Το χρώμα του φρούτου εν πάση περιπτώσει περιγράφει τη θάλασσα αίματος, τη θάλασσα που βρίσκεται στο τέλος του κόσμου, εκεί που δεν υπάρχουν λέξεις, εκεί που μόνο η ποίηση επιβιώνει, εκεί που τα νεκρά μη προνομιούχα, μη δυτικά σώματα του Γιάφφα και της Γιάφφα και της Γάζας και της Βηρυτού, κείτονται νεκρά κάτω από τόνους αίματος που μυρίζουν γιασεμί και φασκόμηλο και πορτοκάλια και σύκα και λάδι ελιάς.

Αυτή η ανακάλυψη με οδήγησε πίσω στην αγαπημένη μας ποιήτρια Κάρολ Σανσούρ. «Κάρολ έχεις γράψει τίποτε για πορτοκάλια»; τη ρώτησα με κάποια δυτική αφέλεια. Και εκείνη μου απάντησε με μεσανατολίτικη περηφάνια. Όχι δεν έχω γράψει για πορτοκάλια αλλά για βερίκοκα.

Ο τίτλος του ποιήματός της όπως και της ποιητικής της συλλογής είναι *Στον καιρό των βερίκοκων (Fi al mish-mish).* Πρόκειται για έναν αραβικό ιδιωματισμό με διπλό νόημα αφού επίσης σημαίνει «όταν τα γουρούνια πετάξουν». Αναφέρεται σε μια ουτοπική συνθήκη, σε κάτι που δεν πρόκειται ποτέ να συμβεί. Η Κάρολ μου εξήγησε ότι η εποχή των βερίκοκων είναι πολύ σύντομη και η καρποφορία τους πολύ ευάλωτη, εύκολα μπορεί να χαλάσει η σοδειά.

Θα προλάβουμε άραγε να είμαστε έτοιμες; Να μην χάσουμε την επόμενη σοδειά βερίκοκων;

Θα ήθελα να κλείσω αυτή τη σύντομη παρουσίαση διαβάζοντας δύο ποιήματα. Πρώτα κάτι από την συλλογή του κουήρ ποιητή Γιάφφα Ας, που σας παρακαλώ πολύ να τον πάρετε σπίτι σας και να τον διαβάσετε, και έπειτα κάτι από τον καιρό των βερίκοκων της Κάρολ Σανσούρ. Και ίσως μετά επιστρέψουμε πάλι μαζί στο ερώτημα• *είμαστε έτοιμες για τα πορτοκάλια του Γιάφφα και τα βερίκοκα της Κάρολ;*

Γράφει λοιπόν ο Γιάφφα στο ποίημα του *Τρανς και Παλαιστίνη* που περιλαμβάνεται στη συλλογή Blood Orange, Νοέμβρης, 2023:

Αν δεν ήμουν τρανς

Θα ήταν ελεύθερη η Παλαιστίνη;

Όχι, τότε πως σκατά τολμάτε

Να το αναφέρετε

Αντί να λέτε

Λευτεριά στην Παλαιστίνη;

Και απαντά η Κάρολ Σανσούρ:

Στην αρχή ήταν τα βερίκοκα

Το πρώτο σπίτι

Το τσιτσίρισμα της γης

Το κροτάλισμα των σκαθαριών

Στην εποχή των βερίκοκων

Ιστορίες πλατωνικής αγάπης

αρχών καλοκαιριού

Οι κουρασμένοι σκύλοι της γειτονιάς

κι οι ενοχλητικοί γείτονες

Στην εποχή των βερίκοκων

Τα πρωινά πράσινα, κίτρινα

στο χρώμα του μελιού

Η φωνή του πλανόδιου παγωτατζή

κάθε απόγευμα

Η μυρωδιά καμένης ζάχαρης

Παιδιά να παίζουνε στη σκόνη

ενώ η μητέρα μου φτιάχνει καφέ

και γάλα και τσάι

Η μητέρα μου

Πάντα η μητέρα μου

Οι μεγαλύτερες απιστίες

κι οι πιο αβάσταχτες απώλειες

κι η πιο μακρά εξορία

Στην εποχή των βερίκοκων

(Από την ποιητική συλλογή In the time of the Apricots, Al Kotob Khan, Κάιρο, Δεκέμβρης, 2019. Το ποίημα μεταφράστηκε από την Νατάσα Σίδερη)

* Η Κατερίνα Σεργίδου είναι ερευνήτρια φύλου και φεμινισμού